

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

26 päivänä kesäkuuta 2007*

Asiassa C-305/05,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Cour constitutionelle (Belgia) on esittänyt 13.7.2005 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 29.7.2005, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Ordre des barreaux francophones et germanophones,

Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles,

Ordre des barreaux flamands ja

Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles

vastaan

Conseil des ministres,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

Conseil des barreaux de l'Union européenne ja

Ordre des avocats du barreau de Liège

osallistuessa asian käsittelyyn,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti V. Skouris, jaostojen puheenjohtajat P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts, E. Juhász (esittelevä tuomari) ja J. Klučka sekä tuomarit J. N. Cunha Rodrigues, R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann, A. Borg Barthet, M. Ilešič ja J. Malenovský,

julkisasiamies: M. Poiares Maduro,
kirjaaja: yksikönpäällikkö M.-A. Gaudissart,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 12.9.2006 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Ordre des barreaux francophones et germanophones ja Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles, edustajinaan avocat F. Tulkens ja avocat V. Ost,

- Ordre des barreaux flamands ja Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles, edustajanaan avocat M. Storme,

- Conseil des barreaux de l'Union européenne, edustajanaan avocat M. Mahieu,

- Ordre des avocats du barreau de Liège, edustajanaan avocat E. Lemmens,

- Belgian hallitus, asiamiehenään M. Wimmer, avustajanaan avocat L. Swartenbroux,

- Italian hallitus, asiamiehenään I. M. Braguglia, avustajanaan avvocato dello Stato P. Gentili,

- Kyproksen hallitus, asiamiehinään E. Rossidou-Papakyriakou ja F. Komodromos,

- Itävallan hallitus, asiamiehenään C. Pesendorfer,

- Slovakian hallitus, asiamiehenään R. Procházka,

- Euroopan parlamentti, asiamiehinään aluksi A. Caiola ja C. Castillo del Carpio, sittemmin A. Caiola ja M. Dean,

- Euroopan unionin neuvosto, asiamiehinään M. Sims ja M.-M. Josephides,

- Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään W. Bogensberger ja R. Troosters,

kuultuaan julkisasiamiehen 14.12.2006 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee rahoitusjärjestelmän rahanpesutarkoituksiin käyttämisen estämisestä 10.6.1991 annetun neuvoston direktiivin 91/308/ETY (EYVL L 166, s. 77), sellaisena kuin se on muutettuna 4.12.2001 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2001/97/EY (EYVL L 344, s. 76; jäljempänä direktiivi 91/308), 2 a artiklan 5 kohdan pätevyyttä.

- 2 Tämä pyyntö on esitetty sellaisten kanteiden yhteydessä, jotka Ordre des barreaux francophones et germanophones (ranskan- ja saksankielisten asianajajien liitto), Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles (Brysselin ranskankielisten asianajajien liitto), Ordre des barreaux flamands (flaaminkielisten asianajajien liitto) sekä Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles (Brysselin hollanninkielisten asianajajien liitto) ovat nostaneet ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomiois-

tuimessa ja joilla pyritään kumoamaan 12.1.2004 annetun lain, jolla muutetaan rahoitusjärjestelmän rahanpesutarkoituksiin käyttämisen estämisestä 11.1.1993 annettua lakia, luottolaitosten asemasta ja valvonnasta 22.3.1993 annettua lakia sekä sijoituspalveluyritysten asemasta ja valvonnasta, rahoituspalvelujen välittäjistä ja sijoitusneuvojista 6.4.1995 annettua lakia (loi du 12 janvier 2004, modifiant la loi du 11 janvier 1993 relative à la prévention de l'utilisation du système financier aux fins du blanchiment de capitaux, la loi du 22 mars 1993 relative au statut et au contrôle des établissements de crédit, et la loi du 6 avril 1995 relative au statut des entreprises d'investissement et à leur contrôle, aux intermédiaires financiers et conseillers en placements; Moniteur belge 23.1.2004, s. 4352; jäljempänä 12.1.2004 annettu laki) ja jolla saatetaan direktiivi 2001/97 osaksi kansallista oikeusjärjestystä, tietyt pykälät.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehty yleissopimus

- 3 Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus) 6 artiklassa, jonka otsikkona on ”Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin”, määrätään seuraavaa:

”1 Jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteestä. – –

2 Jokaista rikoksesta syytettyä on pidettävä syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on laillisesti näytetty toteen.

3 Jokaisella rikoksesta syytetyllä on seuraavat vähimmäisoikeudet:

- a) oikeus saada viipymättä yksityiskohtainen tieto häneen kohdistettujen syytteiden sisällöstä hänen ymmärtämällään kielellä;
- b) oikeus saada riittävästi aikaa ja edellytykset valmistella puolustustaan;
- c) oikeus puolustautua henkilökohtaisesti tai itse valitsemansa oikeudenkäyntiavustajan välityksellä, ja jos hän ei pysty itse maksamaan saamastaan oikeusavusta, hänen on saatava se korvauksetta oikeudenmukaisuuden niin vaatiessa;
- d) oikeus kuulustella tai kuulusteluttaa todistajia, jotka kutsutaan todistamaan häntä vastaan, ja saada hänen puolestaan esiintyvät todistajat kutsutuiksi ja kuulustelluiksi samoissa olosuhteissa kuin häntä vastaan todistamaan kutsutut todistajat;
- e) oikeus saada maksutta tulkin apua, jos hän ei ymmärrä tai puhu tuomioistuimessa käytettyä kieltä.”

Yhteisön lainsäädäntö

- 4 Direktiivin 91/308 johdanto-osan kolmannessa perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Rahanpesulla on ilmeinen vaikutus järjestäytyneen rikollisuuden yleensä ja erityisesti huumausaineiden kaupan lisääntymiseen; tietoisuus siitä, että rahanpesun

vastustaminen on yksi tehokkaimmista keinoista vastustaa tätä rikollisuuden muotoa, joka on erityinen jäsenvaltioiden yhteiskuntiin kohdistuva uhka, kasvaa jatkuvasti.”

- 5 Direktiivin 2001/97 johdanto-osan 1, 14–17 ja 20 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”1) Direktiivi 91/308 – –, joka on tärkeimpiä kansainvälisiä välineitä rahanpesun torjunnassa, olisi saatettava ajan tasalle komission päätelmien sekä Euroopan parlamentin ja jäsenvaltioiden esittämien toiveiden mukaisesti. Näin direktiivi [91/308] vastaisi tämän alan parasta kansainvälistä käytäntöä ja lisäksi asettaisi edelleenkin korkeatasoiset vaatimukset rahoitusalan ja muiden rahanpesulle alttiiden toimintojen suojaamiseksi rikoksen tuottaman hyödyn haitallisilta vaikutuksilta.

--

14) Rahanpesu on suuntautumassa yhä enemmän rahoitusalan ulkopuoliseen liiketoimintaan. Tämän vahvistavat myös rahoitusalan rahanpesutyöryhmän rahanpesun tekniikoista ja toimintatavoista tekemät tutkimukset.

15) Direktiivin [91/308] velvoitteet, jotka koskevat asiakkaan henkilöllisyyden todentamista, rekisterien ylläpitoa ja epäilyttävistä liiketoimista ilmoittamista, olisi ulotettava koskemaan rajoitettua joukkoa toimintoja ja ammatteja, joiden on osoitettu olevan alttiita rahanpesulle.

- 16) Direktiivin [91/308] säännöksiä olisi sovellettava jäsenvaltioiden määrittelemiin notaareihin ja itsenäisiin lakimiesammattien harjoittajiin heidän hoitaessaan rahoitus- tai yritystoimintaan liittyviä liiketoimia, mukaan luettuna veroneuvonta, joihin liittyy suurin riski siitä, että mainittujen lakimiesammattien harjoittajien palveluja käytetään väärin rikollisen toiminnan tuottaman hyödyn pesemiseksi.
- 17) Jos oikeudellisesti tunnustetun ja valvotun itsenäisen lakimiesammattin harjoittajat, kuten lakimiehet, jotka antavat lainopillista neuvontaa, selvittävät asiakkaan oikeudellista asemaa tai edustavat asiakasta oikeudenkäynneissä, ei olisi asianmukaista, että nämä lakimiesammattin harjoittajat direktiivin [91/308] mukaan veloitettaisiin tämän toiminnan osalta ilmoittamaan rahanpesua koskevista epäilyksistään. Ne tiedot, jotka on saatu ennen oikeuskäsittelyä, sen aikana tai sen jälkeen taikka selvitettyä asiakkaalle hänen oikeudellista asemaansa, on jätettävä ilmoittamisvelvollisuuden ulkopuolelle. Näin ollen lainopillinen neuvonta kuuluu edelleen salassapitovelvollisuuden piiriin, jollei oikeudellinen avustaja ole osallisena rahanpesutoiminnassa, jollei lainopillista neuvontaa ole annettu rahanpesutarkoituksiin tai jollei lakimies tiedä, että hänen asiakkaansa hakee lainopillista neuvontaa rahanpesutarkoituksiin.

--

- 20) Jotta notaarien ja itsenäisten lakimiesammattien harjoittajien velvollisuus asiakkaitaan koskevaan vaitioloon otettaisiin asianmukaisesti huomioon, jäsenvaltioiden olisi saatava nimetä asianajajaliitto tai muu itsenäisten ammattien harjoittajien itsesääntelyelin elimeksi, joille näiden ammattien harjoittajat voivat toimittaa ilmoitukset mahdollisista rahanpesutapauksista. Jäsenvaltioiden tehtävänä on määritellä tällaisten ilmoitusten käsittelyä ja niiden toimittamista mahdollisesti edelleen rahanpesun vastustamisesta vastuussa

oleville viranomaisille' koskevat säännöt, sekä yleensä asianajajaliittojen tai ammatillisten elinten ja näiden viranomaisten välisen yhteistyön asianmukaiset muodot.”

6 Direktiivin 91/308 2 a artiklan 5 kohdan mukaan direktiivissä säädetyt velvollisuudet koskevat seuraavia ryhmiä:

”5) notaarit ja muut itsenäiset lakimiesammattien harjoittajat silloin, kun nämä:

a) joko osallistuvat asiakkaansa puolesta seuraavien liiketoimien suunnitteluun tai toteuttamiseen:

i) kiinteistöjen tai liiketoimintayksikköjen ostaminen ja myynti;

ii) asiakkaan rahavarojen, arvopaperien tai muiden varojen hoitaminen;

iii) pankki-, säästö- tai arvo-osuustilien avaaminen tai hoitaminen;

iv) yhtiöiden perustamiseksi, johtamiseksi tai yritysten hallinnoimiseksi tarvittavien varojen järjestely;

v) säätiöiden, yhtiöiden tai vastaavien yhteisöjen perustaminen, johtaminen tai niiden toiminnasta vastaaminen;

b) tai toimivat asiakkaansa puolesta tai lukuun liiketoimissa tai kiinteistökaupoissa.”

7 Direktiivin 91/308 6 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että laitokset ja henkilöt, joihin tätä direktiiviä sovelletaan, sekä niiden johtajat ja työntekijät ovat varauksettomasti yhteistyössä rahanpesun vastustamisesta vastuussa olevien viranomaisten kanssa:

a) ilmoittamalla näille viranomaisille oma-aloitteisesti kaikista seikoista, jotka saattavat viitata rahanpesuun;

b) toimittamalla näille viranomaisille niiden pyynnöstä kaikki tarvittavat tiedot sovellettavassa lainsäädännössä säädettyjen menettelyjen mukaisesti.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettut tiedot on toimitettava sen jäsenvaltion, jossa tiedot toimittava laitos tai henkilö sijaitsee, niille viranomaisille, jotka ovat vastuussa rahanpesun vastustamisesta. Nämä tiedot toimittaa tavallisesti laitoksen ja henkilöiden 11 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädettyjen menettelyjen mukaisesti nimeämä henkilö tai nimeämät henkilöt.

3. Jäsenvaltiot voivat direktiivin 2 a artiklan 5 kohdassa tarkoitettujen notaarien ja itsenäisten lakimiesammattien harjoittajien osalta nimetä kyseisen ammattiryhmän asianmukaisen itsesääntelyelimen siksi viranomaiseksi, jolle 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettut seikat on ilmoitettava, ja jäsenvaltioiden on tällöin vahvistettava tämän elimen ja rahanpesun vastustamisesta vastuussa olevien viranomaisten väliset sopivat yhteistyömuodot.

Jäsenvaltiot eivät ole velvollisia soveltamaan 1 kohdassa säädettyjä velvollisuuksia notaareihin, itsenäisiin lakimiesammattien harjoittajiin, tilintarkastajiin, ulkopuolisiin kirjanpitäjiin ja veroneuvojiin niiden tietojen osalta, joita nämä ovat saaneet joltakin asiakkaaltaan tai jostakin asiakkaastaan selvittäessään asiakkaalleen tämän oikeudellista asemaa tai suorittaessaan kyseistä asiakasta koskevaa puolustus- tai edustamistehtävää oikeuskäsittelyssä tai oikeuskäsittelyyn liittyen mukaan luettuna oikeudenkäynnin käynnistämistä tai oikeudenkäynnin välttämistä koskeva neuvonta, riippumatta siitä, saadaanko tai hankitaanko tällaiset tiedot ennen tällaista käsittelyä, sen aikana tai sen jälkeen.”

Kansallinen lainsäädäntö

- 8 Rahoitusjärjestelmän rahanpesutarkoituksiin ja terrorismin rahoittamiseen käyttämisen estämisestä 11.1.1993 annettuun lakiin (loi du 11 janvier 1993 relative à la prévention de l'utilisation du système financier aux fins du blanchiment de capitaux et du financement du terrorisme; Moniteur belge 9.2.1993, s. 2828; jäljempänä 11.1.1993 annettu laki) lisättiin 12.1.2004 annetun lain 4 §:llä 2 ter §, jonka sanamuoto on seuraava:

”Sikäli kuin tämän lain säännöksissä nimenomaisesti säädetään, niitä sovelletaan myös asianajajiin, silloin kun nämä:

- 1) joko avustavat asiakastaan seuraavien liiketoimien suunnittelussa tai toteuttamisessa:

- a) kiinteistöjen tai liiketoimintayksikköjen ostaminen ja myynti

 - b) asiakkaan rahavarojen, arvopaperien tai muiden varojen hoitaminen

 - c) pankki-, säästö- tai arvo-osuustilien avaaminen tai hoitaminen

 - d) yhtiöiden perustamiseksi, johtamiseksi tai yritysten hallinnoimiseksi tarvittavien varojen järjestely

 - e) trustien, yhtiöiden tai vastaavien rakenteiden tai yhteisöjen perustaminen, johtaminen tai niiden toiminnasta vastaaminen
- 2) tai toimivat asiakkaansa puolesta tai lukuun liiketoimissa tai kiinteistökaupoissa.”

- 9) Lisäksi 11.1.1993 annetun lain 14 bis §:ään lisättiin 12.1.2004 annetun lain 25 §:llä 3 momentti, jossa säädetään seuraavaa:

”Edellä 2 ter §:ssä tarkoitettujen henkilöiden on ilmoitettava välittömästi sen asianajajaliiton johtajalle, johon he kuuluvat, seikoista, jotka he toteavat tässä pykälässä lueteltuja toimia harjoittaessaan ja joiden he tietävät tai epäilevät liittyvän rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen.

Edellä 2 ter §:ssä tarkoitettujen henkilöiden ei kuitenkaan tarvitse toimittaa näitä tietoja, jos he ovat saaneet tiedot joltain asiakkaaltaan tai jostain asiakkaastaan arvioidessaan kyseisen asiakkaan oikeudellista tilannetta taikka toimiessaan kyseisen asiakkaan puolustajana tai edustajana oikeudenkäyntimenettelyssä tai tällaiseen menettelyyn liittyvässä asiassa mukaan lukien menettelyn käynnistämiseen tai välttämiseen liittyvä neuvonta, olipa nämä tiedot saatu ennen tätä menettelyä, sen aikana tai sen jälkeen.

Asianajajaliiton johtaja varmistaa, että 2 ter §:ssä ja edeltävässä kohdassa säädetyt edellytykset täyttyvät. Jos nämä edellytykset täyttyvät, hän toimittaa välittömästi tiedot rahoitustietojen käsittelystä vastaavalle yksikölle.”

- 10 Saman 11.1.1993 annetun lain 15 §:n 1 momentti on korvattu 12.1.2004 annetun lain 27 §:llä seuraavasti:

”1. Kun rahoitustietojen käsittelystä vastaava yksikkö saa 11 §:n 2 momentissa tarkoitetun tiedon, yksikkö tai sen jäsen tai sitä johtavan hallintovirkamiehen tai hänen sijaisensa tätä tarkoitusta varten nimeämä sen henkilöstön jäsen voivat pyytää saada vahvistamassaan määräajassa kaikki lisätiedot, jotka he katsovat hyödyllisiksi yksikön tehtävän täyttämiseksi,

1) kaikilta 2, 2 bis ja 2 ter §:ssä tarkoitetuilta elimiltä ja henkilöiltä sekä 14 bis §:n 3 momentissa tarkoitetulta asianajajaliiton johtajalta

--

Edellä 2 ter §:ssä tarkoitettut henkilöt ja 14 bis §:n 3 momentissa tarkoitettu asianajajaliiton johtaja eivät toimita näitä tietoja, jos 2 ter §:ssä tarkoitettut henkilöt ovat saaneet ne joltain asiakkaaltaan tai jostain asiakkaastaan arvioidessaan kyseisen asiakkaan oikeudellista tilannetta taikka toimiessaan kyseisen asiakkaan puolustajana tai edustajana oikeudenkäyntimenettelyssä tai tällaiseen menettelyyn liittyvässä asiassa mukaan lukien menettelyn käynnistämiseen tai välttämiseen liittyvä neuvonta, olipa nämä tiedot saatu ennen tätä menettelyä, sen aikana tai sen jälkeen.

– –”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 11 Kahdella kanteella, jotka yhtäältä *Ordre des barreaux francophones et germanophones* ja *Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles* ja toisaalta *Ordre des barreaux flamands* ja *Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles* nostivat 22.7.2004, ennakkoratkaisua pyytäneitä tuomioistuinta vaadittiin kumoamaan 12.1.2004 annetun lain 4, 5, 7, 25, 27, 30 ja 31 §. *Conseil des barreaux de l’Union européenne* (jäljempänä Euroopan unionin asianajajaliittojen neuvosto) ja *Ordre des avocats du barreau de Liège* (Liègen asianajajaliitto) ovat väliintulijoina pääasiassa.
- 12 Kantajina olevat asianajajaliitot väittävät ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa erityisesti, että sikäli kuin 12.1.2004 annetun lain 4, 25 ja 27 §:ssä ulotetaan asianajajiin velvollisuus ilmoittaa toimivaltaisille viranomaisille seikoista, joiden he tietävät tai epäilevät liittyvän rahanpesuun, ja velvollisuus toimittaa asianomaisille viranomaisille näiden viranomaisten hyödyllisiksi katsomat lisätiedot, ne loukkaavat perusteettomasti salassapitovelvollisuutta ja asianajajan riippumattomuutta koskevia periaatteita, jotka pääasian kantajien mukaan ovat olennainen osa jokaisen oikeussubjektin oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä ja puolustautumisoikeuksien kunnioittamista koskevaa perusoikeutta. Kyseiset pykälät rikkovat pääasian kantajien mukaan näin ollen Belgian perustuslain 10 ja 11 artiklaa, tarkasteltuina yhdessä

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan, puolustautumisoikeuksia koskevien yleisten oikeusperiaatteiden, EU 6 artiklan 2 kohdan sekä Nizzassa 7.12.2000 julistetun Euroopan unionin perusoikeuskirjan (EYVL C 364, s. 1) 47 ja 48 artiklan kanssa.

- 13 Kantajina olevat asianajajaliitot sekä Euroopan unionin asianajajaliittojen neuvosto väittävät myös, että tätä päätelmää ei voida asettaa kyseenalaiseksi sillä, että Belgian lainsäätäjä on pannut täytäntöön direktiivin 91/308 säännökset, joilla rajoitetaan asianajajien tiedonanto- ja yhteistyövelvoitteita. Tämän osalta Ordre des barreaux francophones et germanophones sekä Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles katsovat, että näissä säännöksissä tehty ero, joka perustuu luonteeltaan ensisijaiseen tai toissijaiseen asianajajan toimintaan, on oikeudellisesti kestävä ja johtaa huomattavaan oikeudellisen epävarmuuden tilanteeseen. Ordre des barreaux flamands ja Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles korostavat, että velvollisuudet tehdä ilmoitus asiakkaasta ja paljastaa tämä ylittävät pelkän salassapitovelvollisuuden laiminlyönnin, joten ne särkevät täydellisesti asiakkaan ja tämän asianajajan välisen luottamussuhteen.
- 14 Euroopan unionin asianajajaliittojen neuvosto väittää puolestaan, että 11.1.1993 annettu laki, sellaisena kuin se on muutettuna 12.1.2004 annetulla lailla, ei salli asianajajan perinteisen toiminnan säilyttämistä kokonaisuudessaan. Tämä neuvosto täsmentää tältä osin, että asianajajan ammatin erityispiirteet, joihin kuuluvat muun muassa riippumattomuus ja salassapitovelvollisuus, myötävaikuttavat yleisön luottamukseen tätä ammattiryhmää kohtaan ja että tällainen luottamus ei liity yksinomaan asianajajan tiettyihin erityistehtäviin.
- 15 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että kumoamiskanteet nostettiin 12.1.2004 tehdystä laista, jonka tarkoituksena on saattaa direktiivin 2001/97 säännökset osaksi Belgian oikeusjärjestystä. Koska yhteisön lainsäätäjän on Belgian lainsäätäjän tavoin noudatettava puolustautumisoikeuksia ja oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, kyseinen tuomioistuin katsoo, että ennen kuin se lausuu siitä, onko tämä laki Belgian perustuslain mukainen, sen on ratkaistava kysymys direktiivin, johon kyseinen laki perustuu, pätevydestä.

- 16 Tässä tilanteessa Cour d'arbitrage on päättänyt lykätä asia käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Loukkaako – – direktiivin 2001/97 1 artiklan 2 kohta oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, sellaisena kuin se on taattu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa ja näin ollen EU 6 artiklan 2 kohdassa, koska uuden 2 a artiklan 5 kohdassa, joka kyseisen 1 artiklan 2 kohdalla lisättiin direktiiviin 91/308/ETY, säädetään, että itsenäisten lakimiesammattien, mukaan lukien asianajajan ammatti, harjoittajat sisällytetään tämän saman direktiivin soveltamisalaan, kun tämän direktiivin pääasiallisena tavoitteena on velvoittaa direktiivin kohteena olevat henkilöt ja laitokset toimittamaan rahanpesun torjunnasta vastaaville viranomaisille tiedot kaikista seikoista, jotka saattavat viitata rahanpesuun (direktiivin 91/308/ETY 6 artikla, joka on korvattu direktiivin 2001/97/EY 1 artiklan 5 kohdalla)?”

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

- 17 Aluksi on todettava, että vaikka tähän ennakkoratkaisupyyntöön johtaneessa pääasian oikeudenkäynnissä kantajina olevat asianajajaliitot ja väliintulijat ottivat esille sen kansallisen lainsäädännön pätevyuden, jolla pannaan täytäntöön direktiivi 91/308, useiden ylemmänasteisten oikeussääntöjen valossa, on kuitenkin niin, että kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on yksinomaan katsonut tarpeelliseksi pyytää yhteisöjen tuomioistuinta valvomaan kyseisen direktiivin pätevyyttä oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden, joka taataan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa ja EU 6 artiklan 2 kohdassa, valossa.
- 18 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY 234 artikla perustuu kansallisten tuomioistuinten ja yhteisöjen tuomioistuimen selvään tehtävänjakoon, joten yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistui-

melle esittämällä kysymyksillä merkitystä asian kannalta (ks. asia C-448/01, EVN ja Wienstrom, tuomio 4.12.2003, Kok. 2003, s. I-14527, 74 kohta ja asia C-145/03, Keller, tuomio 12.4.2005, Kok. 2005, s. I-2529, 33 kohta).

- 19 Tässä tilanteessa ei ole syytä tarkastella direktiivin 91/308 pätevyyttä niin ikään sellaisten perusoikeuksien valossa, joihin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei viittaa ja joihin kuuluu erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa määrätty oikeus yksityiselämän suojaan.
- 20 Direktiivin 91/308 6 artiklan 1 kohdassa säädetään, että sen soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden on oltava varauksettomasti yhteistyössä rahanpesun vastustamisesta vastuussa olevien viranomaisten kanssa ilmoittamalla näille viranomaisille oma-aloitteisesti kaikista seikoista, jotka saattavat viitata rahanpesuun, ja toimittamalla näille viranomaisille niiden pyynnöstä kaikki tarvittavat tiedot sovellettavassa lainsäädännössä säädettyjen menettelyjen mukaisesti.
- 21 Direktiivissä 91/308 rajoitetaan näiden tiedonanto- ja yhteistyövelvoitteiden soveltamista asianajajien osalta kahdella tavoin.
- 22 Yhtäältä direktiivin 91/308 2 a artiklan 5 kohdan perusteella direktiivissä säädetty velvoitteet ja erityisesti kyseisen direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säädetty tiedonanto- ja yhteistyövelvoitteet koskevat asianajajia vain sikäli kuin he osallistuvat mainitussa 2 a artiklan 5 kohdassa täsmennetyin tavoin tiettyihin liiketoimiin, jotka luetellaan tyhjentävästi tässä säännöksessä.
- 23 Toisaalta direktiivin 91/308 6 artiklan 3 kohdan toisesta alakohdasta ilmenee, että jäsenvaltiot eivät ole velvollisia soveltamaan asianajajien tiedonanto- ja yhteistyövelvoitteita tietoihin, jotka nämä ovat saaneet joltakin asiakkaaltaan tai jostakin asiakkaastaan selvittäessään asiakkaalleen tämän oikeudellista asemaa tai suorittaessaan kyseistä asiakasta koskevaa puolustus- tai edustamistehtävää oikeus-

käsittelyssä tai oikeuskäsittelyyn liittyen mukaan luettuna oikeudenkäynnin käynnistämistä tai oikeudenkäynnin välttämistä koskeva neuvonta, riippumatta siitä, saadaanko tai hankitaanko tällaiset tiedot ennen tällaista käsittelyä, sen aikana tai sen jälkeen.

- 24 Tällaisen vapautuksen tärkeyttä korostetaan direktiivin 2001/97 johdanto-osan 17 perustelukappaleessa, jossa todetaan, että ei olisi asianmukaista, että direktiivissä 91/308 velvoitettaisiin lainopillista neuvontaa antavat oikeudellisesti tunnustetun ja valvotun itsenäisen lakimiesammattin harjoittajat, kuten lakimiehet, jotka selvittävät asiakkaan oikeudellista asemaa tai edustavat asiakasta oikeudenkäynneissä, ilmoittamaan rahanpesua koskevista epäilyksistään. Tässä perustelukappaleessa todetaan myös, että ne tiedot, jotka on saatu ennen oikeuskäsittelyä, sen aikana tai sen jälkeen taikka selvitettyä asiakkaalle hänen oikeudellista asemaansa, on jätettävä ilmoittamisvelvollisuuden ulkopuolelle. Kyseisessä perustelukappaleessa korostetaan lopuksi, että tällaisesta vapautuksesta seuraa, että lainopillinen neuvonta kuuluu edelleen salassapitovelvollisuuden piiriin, paitsi jos asianajaja itse on osallisena rahanpesutoiminnassa tai antaa lainopillista neuvontaa rahanpesutarkoituksiin taikka tietää, että hänen asiakkaansa hakee lainopillista neuvontaa rahanpesutarkoituksiin.
- 25 Esillä olevassa tapauksessa 12.1.2004 annetun lain 25 ja 27 §:stä ilmenee, että Belgian lainsäätäjä on asianajajien osalta ottanut kyseisessä laissa käyttöön vapautuksia, jotka kattavat direktiivin 91/308 6 artiklan 3 kohdan toisessa alakohdassa tarkoitetuissa olosuhteissa saadut tai hankitut tiedot.
- 26 Tässä tilanteessa on selvitetävä, merkitseekö direktiivin 91/308 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu ammattitoimintaansa harjoittavan asianajajan velvollisuus tehdä yhteistyötä rahanpesun torjunnan alalla toimivaltaisten viranomaisten kanssa ja ilmoittaa näille oma-aloitteisesti kaikista seikoista, jotka saattavat viitata rahanpesuun,

kyseisen direktiivin 2 a artiklan 5 kohdassa ja 6 artiklan 3 kohdassa tähän velvollisuuteen säädettyjen rajoitusten valossa oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden, joka taataan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa ja EU 6 artiklan 2 kohdassa, loukkaamista.

- 27 Aluksi on todettava, että direktiivin 91/308 6 artiklan 3 kohdan toista alakohtaa voidaan tulkita usein tavoin, joten asianajajien tiedonanto- ja yhteistyövelvoitteiden täsmällinen laajuus ei ole täysin selvä.
- 28 Tämän osalta vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tilanteessa, jossa yhteisön johdettua oikeutta voidaan tulkita eri tavoin, etusija on annettava tulkinnalle, jonka ansiosta säännös on EY:n perustamissopimuksen mukainen, eikä tulkinnalle, jonka johdosta säännös on ristiriidassa perustamissopimuksen kanssa (ks. asia 218/82, komissio v. neuvosto, tuomio 13.12.1983, Kok. 1983, s. 4063, 15 kohta ja asia C-135/93, Espanja v. komissio, tuomio 29.6.1995, Kok. 1995, s. I-1651, 37 kohta). Jäsenvaltioiden tehtävänä on paitsi tulkita kansallista oikeuttaan yhteisön oikeuden mukaisesti myös varottava tukeutumasta sellaiseen johdetun oikeuden säädöksen tulkintaan, joka johtaisi ristiriitaan yhteisön oikeusjärjestyksessä suojattujen perusoikeuksien kanssa tai muiden yhteisön oikeuden yleisten periaatteiden kanssa (asia C-101/01, Lindqvist, tuomio 6.11.2003, Kok. 2003, s. I-12971, 87 kohta).
- 29 On myös muistutettava, että perusoikeudet ovat erottamaton osa yleisiä oikeusperiaatteita, joiden noudattamista yhteisöjen tuomioistuin valvoo. Yhteisöjen tuomioistuin tukeutuu tämän osalta jäsenvaltioiden yhteiseen valtiosääntöperinteeseen ja kansainvälisiin ihmisoikeuksia koskeviin asiakirjoihin, joiden syntyy jäsenvaltiot ovat vaikuttaneet tai joihin ne ovat liittyneet. Euroopan ihmisoikeussopimuksella on tässä yhteydessä erityinen merkitys (ks. vastaavasti asia 29/69, Stauder, tuomio 12.11.1969, Kok. 1969, s. 419, Kok. Ep. I, s. 419, 7 kohta; asia C-274/99 P, Connolly v. komissio, tuomio 6.3.2001, Kok. 2001, s. I-1611, 37 kohta ja asia C-283/05, ASML, tuomio 14.12.2006, Kok. 2006, s. I-12041, 26 kohta). Näin ollen oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, josta määrätään muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa, on perusoikeus, jota Euroopan

unioni kunnioittaa yleisenä periaatteena EU 6 artiklan 2 kohdan nojalla.

- 30 Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa myönnetään oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin jokaiselle joko päätettäessä hänen yksityisluonteisista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteestä.
- 31 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa tarkoitettu ”oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin” käsite muodostuu eri osatekijöistä, joihin kuuluvat muun muassa puolustautumisoikeudet, asianosaisten prosessuaalisen yhdenvertaisuuden periaate, oikeus tuomioistuinkäsittelyyn sekä oikeus asianajajaan sekä siviili- että rikosasioissa (ks. asia Golder v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 21.2.1975, A-sarja, nro 18, 26–40 kohta; asia Campbell ja Fell v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 28.6.1984, A-sarja, nro 80, 97–99, 105–107 ja 111–113 kohta ja asia Borgers v. Belgia, tuomio 30.10.1991, A-sarja, nro 214-B, 24 kohta).
- 32 Asianajaja ei voisi varmistaa asiakkaan neuvonta-, puolustus- ja edustamistehtävänsä asianmukaisesti ja asiakkaalta evättäisiin näin ollen tälle Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa myönnettyt oikeudet, jos asianajajan olisi oikeuskäsittelyn tai sen valmistelun yhteydessä tehtävä yhteistyötä viranomaisten kanssa toimittamalla näille tietoja, jotka hän on saanut tällaisen käsittelyn yhteydessä tapahtuneen lainopillisen neuvonnan puitteissa.
- 33 Kuten tämän tuomion 22 kohdassa muistutettiin, direktiivin 91/308 2 a artiklan 5 kohdasta ilmenee, että tiedonanto- ja yhteistyövelvoitteita sovelletaan asianajajiin ainoastaan sikäli kuin he osallistuvat asiakkaansa puolesta tämän säännöksen a alakohdassa tarkoitettujen tiettyjen, lähinnä rahoitustoimintaan tai kiinteistökauppoihin liittyvien liiketoimien suunnitteluun ja toteuttamiseen tai he toimivat asiakkaansa nimissä ja tämän lukuun rahoitustoimintaan tai kiinteistökauppoihin

liittyvissä liiketoimissa. Yleisesti ottaen nämä toimet tapahtuvat luonteensa vuoksi asiayhteydessä, jolla ei ole mitään tekemistä oikeuskäsittelyn kanssa, ja näin ollen oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden soveltamisalan ulkopuolella.

- 34 Lisäksi siitä hetkestä lähtien, jolloin asianajajaa, joka on myötävaikuttanut direktiivin 91/308 2 a artiklan 5 kohdassa tarkoitettuun liiketoimeen, pyydetään suorittamaan puolustus- tai edustamistehtävä tuomioistuimessa tai antamaan neuvoja oikeudenkäynnin käynnistämiseksi tai sen välttämiseksi, kyseinen asianajaja vapautetaan kyseisen direktiivin 6 artiklan 3 kohdan toisen alakohdan nojalla tämän artiklan 1 kohdassa vahvistetuista velvoitteista riippumatta siitä, saadaanko tai hankitaanko tällaiset tiedot ennen käsittelyä, sen aikana tai sen jälkeen. Tällainen vapautus merkitsee asiakkaan oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden säilyttämistä.
- 35 Koska oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevaan oikeuteen perustuvat vaatimukset merkitsevät määritelmissä yhteyttä oikeuskäsittelyyn ja koska direktiivin 91/308 6 artiklan 3 kohdan toisessa alakohdassa asianajajat vapautetaan kyseisen direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitettusta tiedonanto- ja yhteistyövelvoitteista, kun heidän toiminnallaan on tällainen yhteys, kyseiset vaatimukset turvataan.
- 36 On puolestaan myönnettävä, että oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevaan oikeuteen liittyvät vaatimukset eivät ole esteenä sille, että kun asianajajat suorittavat direktiivin 91/308 2 a artiklan 5 kohdassa lueteltuja nimenomaisia toimia asiayhteydessä, joka ei kuulu kyseisen direktiivin 6 artiklan 3 kohdan toisen alakohdan soveltamisalaan, heihin sovelletaan tämän direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa käyttöön otettuja tiedonanto- ja yhteistyövelvoitteita, koska tällaiset velvoitteet ovat perusteltavissa – kuten korostetaan muun muassa direktiivin 91/308 johdanto-osan kolmannessa perustelukappaleessa – tarpeella torjua tehokkaasti rahanpesua, jolla on ilmeinen vaikutus järjestäytyneen rikollisuuden, joka on itse jäsenvaltioiden yhteiskuntiin kohdistuva erityinen uhka, lisääntymiseen.

- 37 Edellä esitetyn perusteella on todettava, että direktiivin 91/308 6 artiklan 1 kohdassa säädetyt ja sen 2 a artiklan 5 kohdassa asianajajille asetetut velvoitteet, jotka koskevat tiedonantoa ja yhteistyötä rahanpesun torjunnasta vastaavien viranomaisten kanssa, eivät loukkaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa ja EU 6 artiklan 2 kohdassa taattua oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, kun otetaan huomioon direktiivin 6 artiklan 3 kohdan toinen alakohta.

Oikeudenkäyntikulut

- 38 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Rahoitusjärjestelmän rahanpesutarkoituksiin käyttämisen estämisestä 10.6.1991 annetun neuvoston direktiivin 91/308/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna 4.12.2001 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2001/97/EY, 6 artiklan 1 kohdassa säädetyt ja sen 2 a artiklan 5 kohdassa asianajajille asetetut velvoitteet, jotka koskevat tiedonantoa ja yhteistyötä rahanpesun torjunnasta vastaavien viranomaisten kanssa, eivät loukkaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa ja EU 6 artiklan 2 kohdassa taattua oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, kun otetaan huomioon direktiivin 6 artiklan 3 kohdan toinen alakohta.

Allekirjoitukset